

Ocak - Haziran 2020 Hayvan Hakları İhlalleri: 6 Aylık Rapor, HAKİM Basın Açıklaması

Hayvan Hakları İzleme Komitesi (HAKİM) olarak, Türkiye’de bir ilk olarak hayvan hakları ihlallerini tür ayırt etmeksizin raporlamaya devam ediyoruz. Aylardır dünya çapında yaşadığımız pandemi süreci hayvanlara yönelik davranışlarımızın açık bir sonucuydu. Ancak birazdan açıklayacağımız rakamlar pandemi sürecinden hiçbir ders çıkarmadığımızı, hayvanlar üzerinde kurduğumuz tahakkümün nasıl daha da derinleştiğini, hayvanların bitmeyen bir soykırım yaşadığını gözler önüne seriyor.

Hayvan hakkı ihlallerini raporlamamızdaki en temel amaç toplumun büyük bir kesimi tarafından yok sayılan hayvanların yaşadıkları acıyı görünür kılmaktır. Pandemi sürecinde daha da görünmez olan bu zulmü gözler önüne sermek için yaptığımız bu çalışmanın bizler için önemi büyük.

Çünkü hayvan hakları denildiğinde bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de insanların aklına ilk gelen kedi, köpek olsa da bütün hayvanlar insanın zulmü ile yüzleşiyor. Bizler raporlarımızı tür ayırt etmeksizin yapıyoruz, çünkü biliyoruz ki bir inek ile kedi arasında hissedilebilirlik anlamında hiçbir fark yok.

- Pandemi sürecinde de yine en çok sokakta yaşayan hayvanların yaşadıkları konuşuldu, hayvana şiddetin suç kapsamına alınması talepleri yükseldi.
- Pandemi sebebi ile sokakta yaşayan hayvanlar, yemek bulmakta zorluk çektiler, barınaklar ziyaretçilere kapatıldığı ve personel sayıları azaltıldığı için barınaklarda hapsedilen hayvanların yaşadıkları hak ihlalleri daha da derinleşti, gönüllüler sokakta olmadığı için sokakta yaşayan hayvanlar şiddete daha açık hale geldiler.
- Bunlar konuşulurken mezbahalarda, süt, yumurta çiftliklerinde, deney merkezlerinde, avcılıkta, kürk çiftliklerinde, balıkçılıkta, yunus parklarında, hayvanat bahçelerinde, yurtiçi ve yurtdışı hayvan nakillerinde, faytonlarda, at arabacılığında, arıcılıkta, ipek böcekçiliğinde, tematik akvaryumlarda hayvanların yaşadıkları rutin şiddet yine görünmez olmaya, bilinmez kılınmaya devam etti.

Oysa bu tesislerde çok yoğun bir şekilde hak ihlalleri yaşanıyor. Hak ihlallerine sebep olan kamu, özel ve yerel yönetim idarecileri hiçbir şekilde yargı önüne çıkmıyor, bu fiillere devlet tarafından göz yumuluyor ve mevzuat ile meşru biz zemine oturtuluyor. İnsanmerkezci ve türcü zihniyet ile yapılan yasalar hayvanlara yapılan hak ihlallerinde failleri yüreklendiriyor. Bu ihlaller adeta devlet korumasında işleniyor. Bizler, yaşam hakkı savunucuları, yıllardır yasal olan her şeyin meşru olmadığını anlatmaya çalışıyoruz. Hayvanları öğüten bu sistem değişmedikçe gerçek barış ve huzurdan bahsetmek mümkün olmayacak.

Pandemi sürecinde Türkiye’de bu tesislerde derinleşen hak ihlalleri ile ilgili maalesef bir bilgiye ulaşamadık. Ancak bütün dünyada mezbahalarda Covid-19 salgınının çalışanlar arasında çok hızlı yayıldığı, uluslararası hayvan taşımacılığında hayvanların sınırlarda saatlerce bekletildikleri, mezbahalarda çalışan sayısı azaldığı ve denetim mekanizmaları eksildiği için

buna bağılı ihlallerin yaşandığı sıkça konuşuldu, yazıldı. Türkiye’de de durumun farklı olduğunu düşünmek için geçerli bir sebep göremiyoruz.

6 aylık ihlal raporumuzda medyaya yansıyan haberleri, sosyal medyadan aldığımız ihbarları, TÜİK ve Hayvancılık Genel Müdürlüğü verilerini kullandık. Ancak bu verilerin tablonun sadece küçük bir kısmını ortaya koyduğunu söylemeliyiz. Bu yüzden açıkladığımız bütün verileri “en az” vurgusu ile yayınıyoruz. Bu haliyle bile raporların, hayvanlar üzerinde kurduğumuz baskı ve şiddeti çok net bir şekilde gösterdiğini söyleyebiliriz.

TBMM ve hayvan hakları

Pandemiden önce, hatta TBMM Hayvan Hakları Araştırma Komisyonu’nun raporunu Meclis Başkanlığı’na sunduğu Ekim 2019’dan bu yana, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) gündeminde olan hayvan hakları kanunu pandemi sebep gösterilerek geri plana atıldı. Ancak bu süreçte Meclis’e pek çok yasa teklifi geldi, görüşüldü ve onaylandı. Biz bu sürecin, yıllardır verdiğimiz mücadeleyi yok etmesine izin vermek istemiyoruz.

İlk 6 ayda Meclis’te hayvan haklarının ne kadar gündem olduğu da bizim için önemli bir veri çünkü bu siyasi partilerin, milletvekillerinin ve dolayısıyla TBMM’nin hayvanlara ve haklarına bakışını ve hak hiyerarşisi gözetmeden hayvanların haklarını ne denli önemsediklerini ortaya koyuyor. Meclis’te hayvan haklarının ne kadar gündem olduğu da bizim için çok önemli çünkü TBMM’deki tüm gelişmeler ve yasal düzenlemeler de, yerel yönetimleri, yerelde hayvanları ve hayvanlar için mücadele verenleri etkiliyor.

TBMM Kanun Teklifleri

Meclis’in web sitesi üzerinden yaptığımız incelemede:

- Ocak - Haziran 2020 tarihleri arasında, altı aylık dönemde yalnızca hayvan haklarıyla ilgili 2 kanun teklifi kaydı bulundu. Anahtar sözcük olarak kullandığımız “hayvan” oldukça geniş kapsamlı olduğu için, aramalarda karşımıza çıkan hayvancılık endüstrisine dair kanun tekliflerini, hak arayışımızla bağdaşmadığından dışarıda bıraktık. İlk altı ayda hayvan haklarıyla ilgili kanun teklifi sunan iki parti yalnızca HDP ve CHP oldu. Biri belirli türlerin avlanmasına yasak getirmek isteyen *Kara Avcılığı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi*, diğeri ise sokak hayvanlarının bakımına yönelik bakımevi zorunluluğunu amaçlayan *Belediye Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi*. Bu kanun teklifleriyle ilgili ayrıntılı bilgiyi paylaşacağımız dosyalarda bulabilirsiniz.

Bu noktada önemli bir not da düşmek isteriz: Özellikle Temmuz ayı içinde art arda haberlerini aldığımız ve toplumda yine infial yaratan (sahipli/sahipsiz) hayvana tecavüz, şiddet ve öldürme fiillerindeki artış nedeniyle, normalde 6 aylık raporumuzun kapsamı dışında olmasına rağmen, Temmuz ayında da Meclis’te verilen kanun tekliflerini inceledik. Bu olaylardan sadece bazılarını hatırlatmak gerekirse: Artvin’de Tanju Çakmak’ın vahşice öldürdüğü ayıdan Alp Erkin’in silahla

vurduğu köpeğe, Sinan Aydoğan'ın bıçaklayarak öldürdüğü köpeğe, Volkan Uzun tarafından tecavüz edilen köpeğe ve Gökçe Büyüker'in tüfekle öldürdüğü köpeğe kadar sayısız cinayet işlendi. Volkan Uzun dışında failerin hiçbiri henüz ceza almadı. Volkan Uzun da hayvan öldürmeden değil, başka suçlar nedeniyle tutuklandı. Bu öldürme fiileri karşısında, yalnızca 10 Temmuz'da [CHP İstanbul milletvekili Zeynel Emre](#)'nin, 28 Temmuz'da ise [MHP Konya Milletvekili Esin Kara](#)'nın, sırasıyla 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi verdiklerini gördük. Bu teklifler ile sahipsiz hayvanları da kapsayacak şekilde; hayvanların kasten öldürülmesi, hayvanlara kötü muamele, hayvanlara işkence ve tecavüz suçlarına ilişkin cezaların Türk Ceza Kanunu kapsamına alınması ve cezaların yeniden düzenlenmesi milletvekillerince hedeflendi.

TBMM Yazılı Soru Önergeleri

Yazılı Soru Önergeleri başlığı altında yine aynı "hayvan" sözcüğüyle yaptığımız aramalarda CHP'nin 8, HDP'nin 6, İyi Parti'nin 2, Saadet Partisi'nin 1 adet soru önergesi verdiğini gördük. Hayvan haklarıyla ilgili herhangi bir soru önergesi vermeyen tek parti bir kez daha AK Parti oldu.

18 soru önergesinin 9'u, yani yarısı, Tarım ve Orman Bakanı BEKİR PAKDEMİRLİ'ye yöneltildi. Diğer soru önergelerinin muhatapları ise, sırasıyla Çevre ve Şehircilik Bakanı MURAT KURUM, Adalet Bakanı ABDULHAMİT GÜL, Hazine ve Maliye Bakanı BERAT ALBAYRAK ve Kültür ve Turizm Bakanı MEHMET ERSOY oldu.

Soru önergeleri bu kez konu başlığı olarak oldukça çeşitlilik gösterdi:

- Avcılık faaliyetleri ve av turizmi kapsamında öldürülen yaban keçilerinden,
- Sokakta yaşayan hayvanların korunmasına,
- 2019 yılında hayvana yönelik şiddet olaylarına dair istatistiklerden
- Koronavirüs pandemisi sürecinde ithal edilen hayvanlara,
- ve organize sanayi bölgelerindeki kimyasal atıkların doğa katliamına ve hayvan ölümlerine neden olmasına kadar farklı içeriklerde soru önergeleri sunuldu.

Bunların arasında en çok dikkat çeken ve ilgili bakanlıklara en sık sorulan soru ise, 9 Kasım 2019'da hayatını kaybeden HAKİM kurucusu dostumuz Burak Özgüner'in de yakından takip ettiği, özellikle de Ekim 2019'dan bu yana, hatta yeni tip koronavirüs pandemisi süresince yasak olmasına rağmen Brezilya'dan getirilen canlı hayvan ticaretine ilişkin soru önergeleri oldu. Canlı hayvan ithalatıyla ilgili CHP, HDP, İyi Parti ve Saadet Partisi tarafından verilen en az 9 farklı soru önergesinde dikkat çeken en önemli unsurlardan biri de, ağırlıklı olarak Berat Albayrak'a ve Bekir Pakdemirli'ye yöneltilen bu soru önergelerinin hiçbirinin zamanında, yani süresi içinde yanıtlanmaması oldu. Bunun da yine hükümetin, özellikle ilgili bakanlıkları zora sokacak soru önergeleri olması durumunda, denetim, soruşturma ve yaptırım eksikliğiyle doğrudan bağlantılı olduğunu düşünüyoruz.

Yine eklemek isteriz ki; özellikle Temmuz ayı içinde art arda haberlerini aldığımız ve toplumda yine infial yaratan (sahipli/sahipsiz) hayvana tecavüz, şiddet ve öldürme fiillerindeki artış nedeniyle, normalde 6 aylık raporumuzun kapsamı dışında olmasına rağmen, Temmuz ayında Meclis'te verilen soru önergelerini de inceledik. Rastladığımız hayvan hakları ile ilgili tek soru önergesi, şu an imzada olan, CHP Antalya Milletvekili Aydın Özer tarafından "Nesli tükenmekte olan caretta caretta'lara yönelik alınan önlemlere ve bu hayvanların ölüm oranlarına dair istatistiğe ilişkin" soru önergesi oldu. Bu önerge dışında hayvan haklarıyla ilgili herhangi bir yeni soru önergesi göremedik.

Meclis'te milletvekilleriyle yaptığımız görüşmelerde öncelikle hayvanlara bakış açısının değişmesini hedeflerken, aynı zamanda, mücadele edilmediği takdirde hayvanların aleyhine olacak şekilde yasaların hazırlanmasına engel olmak. Çünkü bunun vahim provalarını daha önce pek çok kez gördük; 2014'teki Çevre Komisyonu toplantısında, 2018'de Adalet Komisyonu tasarılarında ve Tarım ve Orman Bakanlığı tekliflerinde olduğu gibi. Hatta tıpkı hayvanları korumaktan aciz olan 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nda olduğu gibi... Dolayısıyla bugün açıkladığımız rapor, bir an önce hayvanların haklarını gözeten bir yasaya ne kadar çok ihtiyacımız olduğunu açıkça gösteriyor.

Yaşam Hakkı Gaspı

2020 yılının ilk 6 ayında "en az" 522 milyon 349 bin 599 yaşam hakkı gaspı raporlanmıştır. Bu veriler Türkiye İstatistik Kurumu'nun yayınladığı, eti için öldürülen tavuk ve hindi sayısı ile medyaya yansıyan ihlalleri kapsamaktadır. TÜİK 2020 yılında mezbahalarda, balıkçılıkta, ipek böcekçiliğinde, arıcılıkta öldürülen hayvanlar ile ilgili bir veri yayınlamadığı için bu ihlalleri raporumuza dahil edemedik. Raporda yer alan ve medyaya yansıyan yaşam hakkı ihlalleri; zehirlenme, boğma, yakma, asma, ateşli silahla öldürme, cinsel şiddet, deri yüzme, uzuv kesme, trafik kazaları, avcılık ve ihmâl nedeniyle ölümleri içermektedir.

Basına yansıyan haberlere göre "en az" 726 hayvan avcılık adı verilen insanın kanlı hobisi yüzünden katledildi. "En az" 251 hayvan zehirlenerek öldürüldü, "en az" 2 bin 275 hayvan trafik kazalarında hayatını kaybetti.

İşkence

Bu 6 aylık raporda, basına ve sosyal medyaya yansıyan haberlere göre "en az" 221 hayvan işkenceye maruz bırakıldı. İşkence olarak tanımlanan hak ihlalleri ise, hayvan toplama sırasında uygulanan fiziksel ve psikolojik şiddet; ateşli silahla yaralama; yakma; kulak kesme; köpek, horoz dövüştürme; darp, kesici ve delici aletlerle saldırılar; arabanın arkasına bağlayıp sürüklenme; tecavüz; taşla ezme; kafa kesme; deri yüzme; pati delerek zincir takma; dövme olarak karşımıza çıkmıştır. Ancak deney laboratuvarlarında; hayvan dövüşlerinde; sevk esnasında; süt çiftliklerinde, kürk çiftliklerinde, mezbahalarda, yün, tiftik üretiminde devlet koruması ile hayvanların tutsak edildiği tesislerde, mekânlarda, hayvanlara yönelik sistematik, rutin bir işkencenin olduğunu biliyoruz ama bu tesislerde yaşananların üstü örtülü ve denetimden uzak bir şekilde gerçekleşmesi bu vakaları raporlamamıza engel oluyor.

Örneğin, hayvan deneyleri ile ilgili verilere 2017 yılından beri ulaşamıyoruz çünkü Hayvan Deneyleri Merkezi Etik Kurulu (HADMEK) her sene açıklaması gereken hayvan deneyleri ile ilgili verileri 2017'den beri açıklamıyor.

Özgürlüğü Kısıtlama

“En az” 521 milyon 728 bin 39 özgürlüğü kısıtlama vakası raporlanmıştır. Özgürlüğü kısıtlama vakaları; eti için yetiştirilen, öldürülen ve özgürlüğü çalınan tavuk ve hindi sayısı, canlı mühre olarak hayvan kullanımı, sokakta yaşayan hayvanların toplatılıp hapsedilmesi, alıkoyma, bazı hayvanları yaşam ortamı ve türlerine uygun olmayan yerlere hapsedmek, devlet tarafından el konulan hayvanlar, taşınan hayvanlar olarak karşımıza çıkıyor. Ancak besi ve süt çiftliklerinde, hayvanlı sirklerde, kürk çiftliklerinde, petshoplarda, deney laboratuvarlarında, üniversitelerin araştırma enstitülerinde, yaban hayvanı üretim çiftliklerinde, barınaklarda, hayvan taşımacılığında, yün ve tiftik üretiminde kısacası hayvanların özgürlüğünün kısıtlandığı her mekân, tesis ve kuruluşta, milyonlarca hayvanın tâbi tutuldukları esarete dair net bir veri elde edilemiyor. Türkiye’de hâlâ faal olan 10 yunus parkında ise en az 50 yunusun, 51 kürklü fokun, 6 mors ve 4 beyaz balinanın tutsak edildiğini, Türkiye’deki 12 akvaryumdan 7’sinde en az 55 bin 650 deniz canlısın kapatıldığını , 41 hayvanat bahçesinde de en az 16 bin hayvanın esir tutulduğunu Türkiye’nin taraf olduğu sözleşmelerden edindiğimiz belgelerden ve internetten yaptığımız araştırmalardan tahmin ediyoruz. Ancak hayvanat bahçeleri, tematik akvaryumlar ve yunus parkları ile ilgili güncel ve somut veriye, yetkili olan Tarım ve Orman Bakanlığı üzerinden CİMER aracılığıyla hiçbir surette ulaşamıyoruz çünkü bilgi edinme başvurularımız her seferinde cevapsız bırakılıyor.

Cinsel Şiddet

EN AZ 2 milyon 36 bin 175 cinsel şiddet vakası raporlanmıştır. En az 1 milyon 468 bin 737 hayvan “suni tohumlama” yöntemi ile cinsel şiddete maruz bırakılmıştır. Dişi hayvanların rektumlarına kol, vajinalarına ise demir bir çubuk sokularak yapay olarak hamile bırakılmalarına suni tohumlama denmektedir. Sunî tohumlama endüstriyel hayvancılığın devamı ve çıkarı için uygulanan, yasal tecavüzdür.

En Az 567 bin 435 hayvan elektro ejakülasyon yöntemi ile cinsel şiddete maruz bırakılmıştır. Elektro ejakülasyon, hayvanların anüslerine sokulan bir metal boru ile giderek artan elektrik akımı vererek hayvanların spermelerinin alınmasıdır. Bu yöntem aynı zamanda Nazilerin yahudiler üzerinde kullandıkları bir işkence yöntemidir.

Medyaya yansıyan haberlerden elde ettiğimiz verilere göre en az 5 hayvan cinsel saldırıya maruz kaldı. Ancak Türkiye’de tecavüz edilen hayvanlar arasında ineklerin, eşeklerin, koyunların, tavukların, ördeklerin, atların olduğu ve hayvana tecavüzün her gün gerçekleştiği de toplumun tüm kesimlerince bilinen ve kanıtlanamadığı için medyaya yansımamayan, erkekliğin dokunulmazlığı gerekçesiyle üstü örtülen bir gerçeklik olduğu bilinmektedir. Faillerin kendilerini “kadın yoktu”, “şeytana uydum”, “bana göz kırptı” gibi akla mantığa sığmayan söylemlerle savunması ise kabul edilebilir değildir. Hayvana şiddetin ve tecavüzün önlenmesi için koruyucu

ve önleyici çalışmalara, bunun için de faillerin neden bu suçları işlediklerine dair araştırmaların yapılmasına ihtiyacımız var.

Yaşamanın bütün canlılar için değerli olduğunu, yaşam hakkının siyaset üstü bir mesele olduğunu tekrar hatırlatıyoruz. Hayvanların insanlar tarafından gasp edilen haklarının bir an önce geri verilmesi, bunun için de hayvanların hukuksal olarak mal statüsünden çıkarılması gerekiyor. Biz raporlama çalışmamıza başlarken hayvanların yaşadıkları şiddetin sistematik bir sorun olduğunu anlatmayı hedeflemiştik. Bu 6 aylık rapor, pek çok veriye ulaşmamıza rağmen, hayvanların yaşadıkları ihlallerin ne kadar derin ve toplumsal bir sorun olduğunu gösteriyor.

Yaşam hakkı savunucuları olarak hayvanların hakları geri verilene kadar bu hakların savunucusu olmaya devam edeceğiz. Adil bir dünyada yaşamak isteyenler olarak hayvana şiddetin bir an önce son bulmasını, hayvanların haklarını gerçekten koruyan bir yasanın vakit kaybetmeden çıkarılmasını umuyor, bunun için çalışıyoruz.

Basın açıklamamızı bitirirken, 9 Kasım 2019'da kaybettiğimiz, HAKİM'i beraber kurduğumuz çalışma arkadaşımız Burak Özgüner'i tekrar özlemlerle anıyoruz. Burak'la birlikte ördüğümüz mücadelemizi azimle sürdürmeye devam edeceğiz.